

Inhoud

Inleiding 11

Gedichten schrijven 17

Les neiges d'antan 18

De ontdekking 19

December 20

Buitenstaander 21

Katinka 22

Het orgelconcert 23

Getrouwd ontwaken 24

De toonhoogte van het verdriet 25

Aan meester Jongsma te Hardenberg 26

Aan meester-timmerman Vasse 27

Het randschap 28

Vissen 30

In de etalage 31

Wanneer wij samen waren, 32

God alleen weet hoe bang 33

Achter mijn ogen vandaan 34

Zij was mijn binnenrijm. Zij was 35

Het aanzoek van een oogopslag. 36

Lagen wij liggen wij toen in het gras 37

Een ochtend in oktober dat het regende 38

<i>Woorden waar ik haar in kleetde</i>	39
Aangaande Abraham	40
De derde waarheid	44
Schrijvenderwijs	46
Bloemlezen	47
Reisvaardig	52
Pril	55
Vogels en vissen	56
Nachtwater	58
In memoriam patris	59
Kerkhof	60
De terugkeer	61
Aan mijn dochter	62
Deze drie	63
Ja en nee	64
Er is behoefte aan	65
De vrijheid smaakt naar pijn	66
Dageraad	68
Van onderaf	69
<i>Zelden gelukt het te schrijven</i>	70
Brief van het eiland	71
Omdat ik je liefheb	72
Bakerloo	76
Ithaka	77
Adam en Eva	78

Het huis	80
Waarheen	81
Het werk van het worden	82
Monogamie	83
Paard en boom	84
Ook onder de grond	85
Oxford Street	86
X-foto van een inborst	87
De heuvel	90
Gehoorzaam	91
Hôtel du mal-aimé	92
Vézelay	94
Klaas, na een jaar	95
Neen	96
<i>Wat is de hel dan</i>	97
Op een eiland in de avond	98
Na acht-en-dertig jaar	99
Familieportret in zwart-wit	100
Zondagmorgen	102
Een mummie van woorden	103
Dringende raad aan beginnende dichters	104
Het ouderdomt	106
Wit op wit	107
Wakkergebeld	108
Te wit om door te gaan	109

Jachtsneeuw	110
Klassieke rap	111
De kleren van het gezang	112
De bloesemkuur	114
Winter en later	116
Kwatrijnen	118
Ongeruste weerberichten	120
Praten tegen langzaam water	121
Wat heeft Cecilia gezien?	122
De eeuw uit	124
<i>Als een kind dat een poos</i>	126
<i>Die mijn kinderen droeg tot aan</i>	127
<i>Alles is ongerijmd</i>	128
<i>Ik zag een vrouw als een bron</i>	129
<i>Ik had geen tijd meer, geen tijd</i>	130
Boven aarde	131
<i>Er liep een gedicht voor mij uit,</i>	132
<i>Weer had ik je weggebracht,</i>	133
Al dat geloven	134
<i>De volgende dag durf je het niet te lezen,</i>	135
<i>Introvert, ik weet het wel, veel te</i>	136
<i>Zomin als de zee past</i>	137
<i>Dat ik je liefheb</i>	138
<i>Het is niet omdat vrouw</i>	139
<i>Ik ben maar een beginneling, ik leef</i>	140

<i>Ik denk aan je denk aan je,</i>	141
<i>Zij was mijn winterzon,</i>	142
<i>Denk mijn naam wanneer ik dood ben,</i>	143
<i>Dood is een woord dat niet hoort,</i>	144
<i>Blind is het buiten die nipte lichtkring</i>	145
<i>Moeder, jij had gebeden, jij had</i>	146
<i>Tussen het water en de sterren</i>	147
<i>Geen sein van verre, geen schijn</i>	148
<i>Dit schrijf ik onderweg</i>	149
<i>Ik ben de stilte op het spoor</i>	150
<i>Zoveel leven</i>	151
<i>Nog geen grootvader geleden</i>	152
<i>De zesde dag</i>	154
<i>...</i>	155
<i>Verantwoording</i>	157

Inleiding

De eerste ontmoeting was zo knullig dat we er nog vaak om gelachen hebben. We schrijven 21 maart 1998, de jaarlijkse Nacht van de Poëzie. In de artiestenfoyer van Muziekcentrum Vredenburg staat een grijze, licht gebogen profeet die zojuist heeft opgetreden in de Grote Zaal. Ik werd aan hem voorgesteld. Of hij ‘Willem Barnard’ of ‘Van der Graft’ zei, weet ik niet meer. ‘Ik dacht dat u al dood was!’ zei ik, ongetwijfeld door de zenuwen. De dichter zweeg. Toen keek hij om zich heen, grijnsde en zei: ‘Dat schijnen wel meer mensen te denken.’

In my defense: Willem Barnard maakte die avond zijn comeback na jaren van literaire afwezigheid. Daarbij was hij, in mijn ogen, toen al onmetelijk oud. Hij was nog veel ouder, zo oud als een boom, toen ik linksachter, met het één zesde gewicht van zijn kist op mijn schouder, door de van denderende zang, wierook, orgelspel en extatisch winterlicht vergeven oud-katholieke kerk liep, over het middenpad. In de tussentijd hadden we twaalf jaar om af en toe een hapje te eten, een borrel te drinken, manuscripten uit te wisselen, diepe gesprekken te voeren en veel te lachen.

Het eerste wat ik me herinner van Willem Barnard is zijn stem. Voor zover ik me God kan voorstellen – en dat kan ik niet – heeft hij de stem van Willem Barnard. Die stem spreekt nog wel eens in mijn hoofd als ik ergens over twijfel. Het prettige daaraan is dat mijn twijfel dan altijd stopt. Ik heb de indruk dat Willem Barnard genoeg heeft getwijfeld voor drie à vier generaties dichters, daar heb ik weinig aan toe te voegen.

Toen me werd gevraagd om een bloemlezing uit het werk van Willem Barnard samen te stellen, had ik daar tobberig over kunnen zijn, maar ik was het niet. Ik wist dat ik die stem zou horen, zou luisteren als het me uitkwam en juist eigenwijs zou zijn als dat me beter uitkwam, omdat dat precies is wat Willem zou willen. Tenminste, dat denk ik. Ik weet het niet zeker. Dat is ook niet de bedoeling.

Een bloemlezing dus. Ik kreeg een grote, matgele kartonnen doos vol goeddeels vergeelde bundels van Willems kinderen en begon te lezen. Af en toe viel er een handgekriebeld of getypt briefje uit een bundel als getuige van een oude vriendschap, of een adres uit de jaren zestig voor bonbons. De bundels bevatten ook nog wel eens een levensteken van Willem zelf, zoals een plusje of de verbetering van een zetfout.

Honderd en enige gedichten, dat was de afspraak. Guillaume van der Graft voor beginners. Een *young person's guide*. Maar een stuk of honderd gedichten – dat zijn er, althans in het geval van deze dichter, niet veel. Ik voelde me alsof ik een portret moest tekenen met een te klein stukje houtskool – de lezer is van harte uitgenodigd om de details later zelf in te vullen. Deze bloemlezing is geen samenvatting die de rest overbodig wil maken, maar een reisgids voor een wereld die op ontdekking wacht.

Mijn werkwijze was praktisch genoeg. Ik heb alle oorspronkelijke bundels van kaft tot kaft doorgenomen, en van elk gedicht dat ik terug wilde zien een foto gemaakt met een mobiele telefoon. Dat leverde een ruw manuscript op met bijna drie keer zoveel gedichten als we uiteindelijk kwijt zouden kunnen. Toen liet ik me helpen door Willem Barnard, die op diverse momenten in zijn leven een verzameld

werk samenstelde: de tweedelige groene editie uit 1982 ('Veel te dik,' verklaarde de dichter jaren later) en de enkele editie uit 1985, in kleine kring bekend als 'De Gele Turf'. Na die verzamelde werken volgden nog twee bundelingen die je misschien 'ontzamelde werken' zou kunnen noemen: *Mythologisch* uit 1997 ('Oud, nieuw en herzien') en uiteindelijk *Praten tegen langzaam water* uit 2007, waarin alleen nog de gedichten stonden waarover de dichter schrijft: 'Ik heb ze allemaal herlezen, de vele, vele gedichten die ik in de loop van meer dan zestig jaar op de mensheid heb losgelaten, roedels poëzie die keften tegen de maan en buitelden in de zon. Met deze kan ik het beste overweg.'

Dat heb ik opgevat als een positief bloemleesadvies. *Praten tegen langzaam water* werd het boek waar ik mijn veel te ruime selectie uit de oorspronkelijke bundels naast kon leggen. Alles wat overlapte vindt u in deze bundel, uiteraard in de meest recente versie. Er zijn dichters die nooit meer een letter veranderen aan een gedicht als het eenmaal is gepubliceerd, en dichters die aan hun gedichten blijven morrelen, sleutelen en schaven tot ze de laatste, voor eeuwig voorlopige versie in de steek moeten laten. Willem Barnard zat er enigszins tussenin: een flink deel van de gedichten bleef, op eventuele aanpassing aan de nieuwe spelling na, hetzelfde. Aan een ander deel bleef hij werken, waarbij de teneur was dat ze overwegend korter werden.

Daarmee was 80 procent van deze bloemlezing klaar. Daarna begon het zware werk, geheel volgens het veralgemeende Pareto-principe dat 80 procent van het resultaat wordt bereikt met 20 procent van de inspanning. Met andere woorden: een optimaal resultaat kost nog eens vier keer zoveel werk. Ik schikte, herschikte, en rommelde een tijd lang

vruchteloos met volgordes en varianten. De stem van Willem zweeg. Gelukkig deden de stemmen van Nelleke Altena, Benno Barnard en Pieter Sierksma dat niet – met hun welwillende hulp en kennis is het gelukt om deze bloemlezing af te ronden. Als *Er loopt een gedicht voor mij uit* de dichter enig recht doet, is dat niet alleen mijn verdienste.

Catharijnevaart

Hervat gedicht voor Willem Barnard

Dit gedicht schreef ik al eerder, jaren terug.
Ik had gedroomd: je schreed als magiër
door Hoog Catharijne, zonder stok,
met regenjas. We moesten samen naar

een diepte waar ik werkelijk ooit was,
om gedichten voor te dragen in de
onderaardse zalen waar de installatie
voor de ventilatie eeuwig ruist en ruist.

Je moet weten, of je wilt of niet, daar ligt
een stad onder de stad. Betonnen serviceruimtes,
magazijnen, schoonmaakploegen rammelen
als mijnwerkers door de smalle gangen,

alles ademt hechtenis. Als ik niet
kan slapen lig ik vaak te spartelen
in de gedachte dat die plaats nog zal
bestaan als wij er niet meer zijn,

maar ik dwaal af. Waar het om gaat:
dat gedicht verdween in de magnetische
velden van een harde schijf die vastliep.
Dat komt ervan als je geen zwaluwbriefjes

schrijft op blauwe lijntjes, zoals jij.
Zo komt het dat ik jaren na dato mijn
eigen dromen zit te redigeren, regisseren;
technologie smaakt ook naar pijn,

vooral als het niet werkt, en dat is meestal
het geval. Daarbij, dromen over Hoog
Catharijne lopen nooit goed af: je moet
er, half somber, half wakker, zelf

een aardig einde aan breien. Gelukkig
is er soms genade, want vannacht droomde
ik alles opnieuw. We stonden bij de lift
te wachten als Dante en Vergilius,

maar dan anders, Dante en Sancho Panza
misschien. Voordat de liftdeur openschoof
kwam Tinka nader, jong en blozend,
dwars door uitverkoop, muzak, forensen

en publiek – ze straalde. Wat ze zong
ben ik vergeten, maar je rechtte je rug,
werd vijftig jaar jonger, liep met haar
mee, het licht in.

Ingmar Heytze

Het woord is aan Guillaume van der Graft.

Ingmar Heytze, 21 juni 2016